	Mannen	Vrouwen
Ongehuwden	185.247	186.651
Gehuwden (inclusief gescheidenen van tafel en bed)	116.514	122.108
Gehuwd geweest zijnde	9.451	18.400
Totaal	311.212	327.159

of totaal 638.372 personen. (Totaal 1 hooger dan specificatie.)

Ingedeeld naar den leeftijd, geeft de statistiek de volgende cijfers:

Geboren	Leeftijd	Mannen	Vrouwen	Totaal
1930—1921	tot 10 jaar	73.019	69.681	142.700
1920—1911	10 tot 20 jaar	63.798	61.445	125.243
1910—1901	20 tot 30 jaar	52.905	56.029	108.934
1900—1891	30 tot 40 jaar	39.256	44.779	84.035
1890—1881	40 tot 50 jaar	30.204	34.981	65.185
1880—1871	50 tot 60 jaar	24.204	28.121	52.325
1870—1861	60 tot 70 jaar	16.948	19.293	36.241
1860—1851	70 tot 80 jaar	8.477	9.831	18.308
1850 en daarv.	80 j. en ouder	2.402	2.999	5.401
		311.213	327.159	638.372

Rekening houdende met de gepubliceerde gegevens der vorige volkstellingen, kunnen we nu de volgende vergelijkende overzichten opstellen:

Toename der bevolking van Nederland en van het ledental der Geref. Kerken.

	A. Bevolking Nederland	Toename in % sinds 1899	Leden Geref. Kerken	Toename in % sinds 1899
31 Dec. 1899	5104.137		361.129	
31 Dec. 1909	5858.175	14.77	491.451	36.09
31 Dec. 1920	6865.314	34.50	571.834	58.35
31 Dec. 1930	7935.565	55.47	638.372	76.77

	B. Bevolking Nederland	Leden Geref. Kerken
Toename per ultimo 1909 in procenten van 1899	14.77	36.09
Toename ultimo 1920 in procenten van 1909	17.19	16.36
Toename ultimo 1930 in procenten van 1920	15.59	11.63

Kunnen wij nu dit cijferbeeld als betrouwbaar materiaal aanvaarden? Ik meen deze vraag ontkennend te moeten beantwoorden. De sterke toename van 1899 op 1909 is onwaarschijnlijk, in deze jaren deed zich geen bijzondere gebeurtenis voor, welke deze toename zou kunnen motiveeren. En ook de vrij sterk gedaalde procentueele vooruitgang van 1930 op 1920 is evenmin acceptabel.

Daarbij dient ook aandacht geschonken aan de sterke verschillen tusschen de volkstellingcijfers en die van ons Jaarboek. Om niet te uitvoerig te worden, geven wij alleen deze cijfers:

	Ledenaantal Gereformeerde Kerken. Volgens de cijfers der volkstelling	Volgens het kerkelijk Jaarboek
Ultimo 1920	571.834	499.258
Ultimo 1930	638.272	569.145

Beide malen een verschil van rond 70.000 leden, welke de volkstelling méér geeft dan ons Jaarboek.

Men kan slechts gissen naar de oorzaken dezer verschillen. Stellig noemen zich velen Gereformeerd en geven zich op tot de Gereformeerde Kerken te behooren, die inderdaad op onze ledenlijsten niet voorkomen. Het misbruik door allerlei groepen van den naam „Gereformeerd" werkt op de statistiek funest. En de deskundigheid ter zake van de tellers, die van voorlichting moeten dienen, is gewoonlijk gering.

Slechts één gegeven der bevolkingsstatistiek is m.i. hier bruikbaar, en wel de indeeling der bevolking naar de leeftijden, waaruit de meerdere of mindere kinderrijkdom der verschillende gezindten kan worden afgeleid. Het volgende vergelijkende overzicht geeft daarvan een beeld.

	Cijfers per 31 Dec. 1930 Totaal aantal personen (a)	Waarvan onder 10 jaar (b)	b in procenten van a
Nederduitsch Hervormd	2.732.333	494.557	18.10
Roomsch Katholiek	2.890.022	698.539	24.17
Gereformeerde Kerken	638.372	142.700	22.35
Nederlandsch en Portugeesch Israëlieten	111.917	15.234	13.52
Geheele Nederlandsche bevolking	7.935.565	1.675.248	21.11

Uit deze cijfers mag worden geconcludeerd, dat, althans per ultimo 1930, de Gereformeerden wat het kinderaantal betreft, achterstaan bij de Roomsch-Katholieken, welke een beduidend hooger percentage geven, doch dat zij 1.24 % uitgaan boven het gemiddeld kindercijfer der geheele bevolking.

Hoe deze kindercijfers per ultimo 1937 zijn, is onbekend. Met vrij groote zekerheid kan echter worden verwacht, dat de cijfers der volkstelling 1940 een belangrijk ongunstiger beeld zullen bieden, daar het algemeene geboortecijfer in ons land, dat zich voor 1930 op 23.12 per duizend stelde, in 1937 tot 19.8 per duizend is gedaald.

Gaan wij thans na, welke gegevens betreffende onze kerkelijke bevolking geboden worden door het Jaarboek onzer kerken.

We zouden daarbij gaarne ook de cijfers der provincies in onze beschouwing willen betrekken, welke inderdaad van beteekenis zijn. Doch, om niet te uitvoerig te worden, volstaan we met de totaalcijfers der gereformeerd kerkelijke bevolking van ons land nader te bezien.

Daartoe moge de volgende staat dienen, welke uit de Jaarboekcijfers is afgeleid:

Ledenstatistiek volgens het Jaarboek.

Jaar ultimo	Aantal bel. leden	Toename sinds den vorigen datum aantal	in %	Aantal doop-leden	Toename sinds den vorigen datum aantal	in %	Doop-leden in % v. 't aant. leden
1920	225.935			273.323			54.75
1925	251.861	25.926	11.48	288.934	15.611	5.71	53.43
1930	274.064	22.203	8.81	295.081	6.147	2.13	51.85
1935	303.181	29.117	10.62	307.582	12.501	4.24	50.36
1937	315.238	12.057	3.98	311.639	4.057	1.32	49.71
1920	225.935			273.323			
1937	315.238	89.303	39.53	311.639	38.316	14.02	

Nu moet ten opzichte dezer cijfers eveneens in het oog worden gehouden, dat zij niet geheel nauwkeurig zijn te achten. Het Jaarboek deelt mede, dat de statistische tabel berust op de door de kerken verstrekte cijfers, terwijl voor de kerken, die geen opgave zonden, de oude cijfers zijn genomen. Doch we meenen, dat over het geheel genomen, de cijfers bruikbaar zijn, een vrij juist beeld vertoonen en ongetwijfeld meer betrouwbaar zijn dan die der Rijksstatistiek.

Wat zien wij nu uit deze cijfers?

De geringe toename van het aantal doopleden in verhouding tot dat der belijdende leden springt in het oog. Terwijl de belijdende leden in 17 jaar met bijna 40 pct. toenamen, is het aantal doopleden met slechts 14 pct. toegenomen. Uiteraard wijst dit cijfer niet uitsluitend op de verminderde geboorten; voor de jaren van 1925 tot 1930 is, zoowel bij belijdende leden als doopleden, de invloed van het uittreden der Geelkerkengroep op te merken; ook keeren meerderen aan de kerk den rug toe; de toename van den gemiddelden levensduur der bewoners oefent eveneens invloed op de cijfers; doch het verschil van 26 pct. moet, dat kan met zekerheid worden geconstateerd, toch wel in hoofdzaak aan het geringer nataliteitscijfer worden toegeschreven.

De samenstelling onzer kerkelijke bevolking vertoont hetzelfde beeld als dat onzer landsbevolking. Einde 1920 waren van de 6.865.314 inwoners van ons land er 3.534.980, of 51,49 pct. onder de 25 jaar, ultimo 1937 telden me 8.639.539 inwoners, waarvan er 4.191.852, of 48,52 pct. jonger dan 25 jaar waren. En bij onze kerken is voor de eerste maal, bij het einde van 1937, het doopledental tot beneden de helft van het totaal der leden gedaald.

Duidelijke taal spreken de onevenredige cijfers betreffende de toename van de aantallen belijdende- en doopleden. Vrij gezond zou de toestand zijn, indien de toename voor beide groepen relatief nagenoeg gelijk zoude zijn. Nu echter over de beschouwde 17-jarige periode een zóó belangrijk toenameverschil moet worden geconstateerd, zijn de cijfers ongunstig te achten.

Indien dit proces doorwerkt, dan zal voor onze kerken hetzelfde gelden als voor de landsbevolking: de levensduur moge zijn toegenomen, het stervensmoment komt zeker.

Het sterftecijfer, dat in 1937 voor ons land 8,8 per 1000 inwoners bedroeg, en reeds eenigszins boven het laagste punt, 8,4, uitgaat, zal binnen nog weinig jaren verder moeten stijgen en steeds kleiner verschil gaan vertoonen met het geboortecijfer, dat voor 1937 19,8 per 1000 inwoners bedroeg. Het doode punt is dan niet ver meer verwijderd.

En met droefheid moet dus onze conclusie zijn, dat de oorzaken der geboortevermindering in West-Europa gedurende de 19e en de 20e eeuw, waarop wij nog terugkomen, ook in onze Gereformeerde Kerken, geheel of ten deele, den geestelijken achtergrond vormen van het verschijnsel der mindere nataliteit, dat óók den groei van ons gereformeerd leven bedreigt.

***

In een volgend artikel stellen we ons voor te bespreken, aan welke eischen een goede kerkelijke statistiek dient te voldoen.

's Gravenhage. C. GUIJT.

De Groote Catechismus van Zacharias Ursinus. (XI.)

138. Maar waarom zijn onze werken niet de gerechtigheid, of een deel der gerechtigheid, die voor God geldt?

Omdat alle onze werken vóór de wedergeboorte zonden zijn.

En ofschoon wij na de wedergeboorte goede werken beginnen te doen, hebben zij toch, zoolang wij in dit leven zijn, altijd eenig gebrek bij zich. De Wet Gods onderwerpt echter aan de vervloeking allen, die niet in alles volmaakt aan haar gelijkvormig zijn. Derhalve hoe klein ook 't deel der gerechtigheid mag zijn, dat wij aan onze werken toeschrijven, uit dezen hoofde zal het goddeloos en verminkt zijn, en daarom in 't gericht Gods niet kunnen bestaan.

139. Voorts, daar aan de goede werken zoo dikwijls tijdelijke en eeuwige belooning beloofd worden, verdienen zij dan niemendal bij God?

De goede werken van geen enkel schepsel, uitgezonderd alléén de gehoorzaamheid van Christus, kunnen ook maar iets bij God verdienen. Want ofschoon wij alles zouden gedaan hebben, wat wij moesten doen, zouden wij toch nog onnutte slaven zijn, en meer verschuldigd zijn, dan door ons zou gedaan zijn; God echter zou ons niet het minste verschuldigd zijn. De belooning volgt derhalve op de goede werken volgens de Goddelijke beloften, geenszins als verschuldigd of verdiend, maar als onverdiend en uit barmhartigheid geschonken.

140. Maar indien de goede werken dan niets tot onze gerechtigheid bijdragen, kunnen wij dan gerechtvaardigd worden, ofschoon er geene in ons gevonden worden?

Geenszins.

R. G. B.

Hulp opleiding predikant Argentinië.

In vriendelijken dank ontving ik voor hulp opleiding predikant Argentinië:

f 1.— van W. V. Jz. te Rozenburg. f 3.50 van Ds H. V. te L. e.a. f 10.— van L. v. W. te L. f 15.— van H. de B. te R. f 5.— van mej. P. J. te O. f 10.— van mevr. wed. v. S. te A.

Met blijvende aanbeveling.

K. SCHILDER,
Giro 127278.

P.S. Verantwoording verleden week stond onder Persschouw. K. S.

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Kleingeloof.

IV.[1])

In de vorige artikeltjes over bovenstaand onderwerp zagen wij, dat, wat wij gewoonlijk kleingeloof noemen, iets geheel anders is, dan wat de Bijbel met dit woord bedoelt.

Wat de Bijbel „kleingeloof" noemt is inderdaad geloof; alleen de greep van dat geloof is nog niet wijd genoeg; de blik van dat geloof reikt nog niet ver genoeg.

Als wij spreken over „klein-geloovigen", dan hebben wij menschen op het oog, bij wie geloof en ongeloof elkander afwisselen; of zulken, die voortdurend verkeeren in den toestand van: „ik zou het wel willen gelooven, maar ik durf niet, ik kan niet".

1) Dit artikel moest wegens plaatsgebrek enkele weken wachten.

POPULAIR-WETEN-SCHAPPELIJKE SCHETSEN

Geestelijke volksgezondheid.

VII.

Verandering op cultureel gebied.

Maar niet alleen de wetenschap, ook het cultuurleven heeft in menig opzicht een verandering ondergaan.

Daar is allereerst de diepgaande verandering in aard en beteekenis van het arbeidsproces, de verindustrialiseering van ons gemeenschapsleven. De arbeid is verplaatst uit de sfeer van het gezin en de werkplaats naar de fabriek, het kantoorgebouw en het groote magazijn. De sfeer van rust en kalmte heeft plaats gemaakt voor die van onrust en gejaagdheid. Daarbij komt de vèrgaande rationaliseering[1]) van het bedrijfsleven. Maakt dit op zichzelf reeds den arbeid in vele gevallen minder aangenaam, vooral de sterk doorgevoerde mechaniseering van de industrie heeft den arbeid monotoon, geestdoodend, gemaakt en daardoor de arbeidsvreugde weggenomen.

Behalve deze verandering in het wezen van het arbeidsproces is er de laatste jaren gekomen een gebrek aan arbeid. Hoe monotoon de arbeid ook geworden was, hij vereischte toch nog altijd een of meer handelingen, die de totaliteit der persoonlijkheid opvroegen, zijn denken, zijn waarnemen, zijn reageeren en daardoor zijn psyche min of meer in evenwicht hielden. En hij (of zij) wiens geest in evenwicht is, is geestelijk gezond. Om deze reden beteekent het wegvallen van den arbeid dan ook niets minder dan een aanslag op de geestelijke volksgezondheid. En wanneer men de werkloosheid, één van de meest ernstige gevolgen van de crisis, die de wereld sinds 1930 teistert, nader analyseert, treedt dit duidelijk aan het licht. Uitgeschakeld te worden uit het arbeidsproces toch beteekent niet meer voor zichzelf, voor zijn vrouw en kinderen te kunnen zorgen. Vooral wanneer de werkloosheid lang aanhoudt leidt het steeds aangewezen zijn op steunverleening tot verlies van het zelfrespect en kweekt dit een bedenkelijk minderwaardigheidsgevoel. Een en ander heeft funeste gevolgen voor het huwelijks- en gezinsleven en daarmede voor de gemeenschap, want het gezin, door het huwelijk tot aanzijn geroepen, is nog altijd de eenheid, de cel, waaruit de maatschappij is opgebouwd.

Wat allereerst het huwelijksleven betreft, heeft Hijmans er terecht op gewezen, dat het huwelijk niet alleen is een voortplantings- en opvoedingsgemeenschap, maar ook een arbeidsgemeenschap[2]); de arbeid van den man staat in dienst van den arbeid van de vrouw; de arbeid van de vrouw staat in dienst van den arbeid van den man; en hun beider arbeid staat in dienst van gezin en samenleving. De arbeid is derhalve een belangrijk, integreerend deel van het huwelijk zelf en daarom zal met het ontbreken van den arbeid van den man het huwelijk zelf gevaar loopen. Bovendien: ledigheid is des duivels oorkussen; niets doen is ook een oorzaak tot zonde. Vooral op sexueel gebied komt dit tot uiting, omdat bij de werkloozen juist de normale afleiding van de sexueele behoeften door ingespannen arbeid ontbreekt. Vandaar dat menige werklooze, den geheelen dag langs de straat slenterend, door de begeerlijkheid der oogen is verleid en van het pad der kuischheid afgegleden.[3])

Maar ook het gezinsleven ondervindt de gevolgen der werkloosheid niet uitsluitend in materieel opzicht. Het feit b.v., dat de vader leeft van de in-

1) Uitwerking van het oeconomisch principe, dat gestreefd moet worden naar het grootste effect bij het kleinste offer.

2) Vgl. Geschriften van de Ned. Herv. Vereeniging voor geestelijke volksgezondheid, III, blz. 63—64.

3) Vgl. ook Dr A. C. Drogendijk: Huwelijksvragen van dezen tijd. Orgaan van de Chr. Vereeniging van Natuur- en Geneeskundigen in Nederland, 1937, afl. 2, blz. 1—2.

Het is merkwaardig, dat deze houding tegenover God en Zijn Woord in de Schrift zelf niet aangetroffen wordt.

Zelfs bij den man, die zoo vaak als een voorbeeld van zulk zwak geloof wordt aangehaald, vinden wij dit niet.

Ik denk hier aan dien vader uit Marcus 9:24, die zegt: „ik geloof, kom mijne ongeloovigheid te hulp".

Duidelijk zegt hier immers deze man: „ik geloof". Als hij daaraan toevoegt: „kom mijne ongeloovigheid te hulp", beteekent dat: „Heere, daar komt uit mijn ouden mensch nog zooveel op, dat mij mijn geloof wil ontrukken; sla dat neer".

Maar van een afwisseling van geloof en ongeloof of van een „wel willen naar niet durven of kunnen gelooven", van zulk een „half en half geloof" is hier heelemaal geen sprake.

Nog eens, waar vindt ge u in de Schrift geteekend die figuren; dat maar niet komen tot de aanvaarding van Gods belofte; die almaar weer zeggen: „ja, maar zou het wel voor mij zijn?"

Waar vindt ge in de Schrift geteekend die menschen, die nu eens wèl gelooven, dat zij kinderen Gods zijn en dan weer niet?

De Schrift weet daar niet van.

En nu is het zoo wonderlijk, dat in het leven der gemeente juist deze gestalte zoo'n groote plaats inneemt; dat men op huisbezoek en bij heel den ambtelijken arbeid telkens weer juist daarop stuit, dat men van de prediking vooral verwacht, dat men met deze levenshouding rekening zal houden.

Daaruit blijkt wel heel duidelijk, dat wij in het leven der gemeente in deze dingen het spoor bijster zijn, dat wij zijn afgeweken van de eenvoudigheid des Woords.

Tegelijk ligt daarin opgesloten, dat wij tegenover deze houding van „niet gelooven — wel gelooven", tegenover deze houding van „permanent 'half' gelooven" telkens ons verkeerd gedragen.

Wij zijn zoo geneigd (en de menschen wien het aangaat vragen dat ook van ons) om dit gebrek in het leven des geloofs tegemoet te treden met een soort medelijden.

„Och, die arme bekommerden", zeggen wij dan, „zij hebben het zoo moeilijk; maar — zij behoeven toch niet bang te wezen; laten zij maar getroost zijn: zij hebben toch wel deze en gene kenmerken, waaruit blijkt, dat het met hen, goed beschouwd, in orde is."

Het gekrookte riet en de rookende vlaswiek moeten dan dienst doen om duidelijk te maken, dat die gestalte van bekommering toch wel wezenlijk zijn plaats heeft in de gemeente van Christus, ja, dat Christus op zulken eigenlijk met bijzondere teederheid en zorg neerblikt.

Zelfs komt men er soms toe om het voor te stellen als zou die houding van „nu eens wel, dan weer niet gelooven", of van dat „nooit heelemaal gelooven" beter zijn, van meer ernst getuigen, dan het staan in ongebroken zekerheid.

Dat dit verkeerd is behoeft nauwelijks betoogd te worden.

Zeker, gebrek aan geloofszekerheid brengt groote ellende in het leven.

Maar dat is met a l l e zonde zoo.

En evenmin als wij, wanneer wij met een andere zonde te doen hebben, beginnen met te zeggen: „wat zijt gij toch een arme stakkerd, wat hebt gij het toch moeilijk", mogen wij dat doen bij den twijfelaar.

Evenals bij elke andere zonde zullen wij beginnen met de zonde als schuld voor te stellen, als iets, dat te bestraffen is.

Dat is het, waarop ik met betrekking tot wat onder ons gewoonlijk kleingeloof genoemd wordt sterken nadruk wil leggen.

Al dat niet-gelooven, tijdelijk of pertinent, is zonde.

Wij hebben Gods belofte, klaar als de dag. Beteekend en verzegeld in den Heiligen Doop.

A l l e niet-gelooven is in twijfel trekken van wat de Waarachtige God Zelf zegt.

Welke verontschuldigingen men daarvoor ook aanvoert —, het mag niet, het is niet te verontschuldigen, het is zonde.

Natuurlijk zal de ambtsdrager, als hij deze dingen zegt, dat niet hard en liefdeloos mogen doen.

Hij zal daarbij niet mogen gaan staan op de hoogte van zijn e i g e n geloof, van zijn e i g e n deugdzaamheid in deze dingen.

Hij zal zich moeten stellen op de hoogte van den eisch des Heeren, waaronder hij zich buigen moet met hem of haar tot wie hij spreekt.

Zoo blijft hij bewaard voor hardheid, maar tevens zal hij er zoo van worden afgehouden, dat hij, denkende aan eigen zwakheid, eigenlijk het ongeloof van wie hij behandelt, vergoelijken zou.

Eerst in de tweede plaats, als middel om den twijfelaar te dringen tot het laten varen van zijn verkeerde houding, mag komen het wijzen op het leed, dat dat twijfelen in zijn leven brengt, en op den rijkdom, dien het gelooven geeft.

Maar vóórop de eisch des Heeren, Die op Zijn Woord wil geloofd zijn.

En de twijfelaar zelf moet verstaan, dat hij er geen recht op heeft te vragen, dat men hem beklage, moet verstaan, dat hij verdient, dat men hem om zijn ongeloof bestraft.

Zóó alleen komen wij op vasten grond, op gezonde basis te staan.

En het middel, waardoor men verder den twijfelaar, dat is, in den grond der zaak, den ongeloovige van zijn ongeloof kan helpen zich te bekeeren?

Dat is dit, dat men hem duidelijk maakt, dat zijn ongeloof wortelt in het feit, dat hij niet direct ziet op de belofte, die zonder meer geloofd mag en moet worden, de belofte, die, in haar komen tot ons, de voorwaarde om geloofd te mogen worden in zich draagt, maar dat hij telkens weer de voorwaarde voor het mogen aanvaarden van deze belofte wil zoeken in zichzelf.

Daaruit vloeit voort, dat men niet moet probeeren den twijfelaar te helpen met te wijzen op „kenmerken".

Want juist zijn zoeken van kenmerken is oorzaak van zijn gebrek aan zekerheid.

Ik vind zoo jammer, dat Ds Buffinga in „Credo" pas weer geschreven heeft, dat hij nooit heeft kunnen begrijpen, waarom men Schriftuurlijke kenmerken niet zou mogen gebruiken om den bekommerde te helpen.

Ik wou zoo graag, als Ds Buffinga daar toch over schrijft, dat hij dan in elk geval probeerde de argumenten, die tegen zulk kenmerken-gebruik worden aangevoerd, te ontzenuwen.

Indien hij maar eens één Schriftuurplaats aanvoerde, waaruit blijkt, dat een bekommerde op zulk een wijze tot zekerheid kan worden gebracht. Maar zulk een plaats is er in heel de Schrift niet te vinden.

Dat kan ook niet.

Het mogen rusten in Gods belofte, het mogen rustig en blijde zijn in de zekerheid van Gods vergevende liefde hangt enkel af van het feit of de belofte tot mij komt en daarom is er voor den twijfelaar geen andere weg ter genezing, dan die eene: geheel afzien van zichzelf en heenzien alleen naar de belofte Gods.

Een andere weg is er niet.

Laat Ds Buffinga b.v. alléén maar eens deze vraag beantwoorden: „hoe kan iemand, die niet staat in het geloof er ooit zeker van zijn, dat wat hij bij zichzelf vindt aan liefde en blijdschap, opkomt uit den wortel des geloofs, der wedergeboorte?"

Dat kan ik immers alleen weten door het geloof. Daarom kan het zien dezer kenmerken niet tot de zekerheid des geloofs voeren, maar enkel daarop volgen.

God geve, dat in Zijn Kerk die geloofshouding, al meer, de overheerschende, de eenige worde.

Dat alle kleingeloof, zoowel dat, waarover de Schrift spreekt, als dat, wat onder ons kleingeloof genoemd wordt, maar dat in het wezen der zaak o n g e l o o f is, plaats make voor het juichend rusten in het Woord onzes Gods, Die niet liegen kan.

D. v. D.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

„Wat de Staat kan doen".

In een belangwekkend artikel (getiteld „Heroriënteering") geeft de heer F(uykschot) in „De Gids" (orgaan van het C. N. V.) van 10 Nov., een beschrijving van de totaal gewijzigde economische en politieke verhoudingen in Europa. Volkomen terecht besluit de schrijver, dat de omwenteling, die zich in ons werelddeel voltrokken heeft, ook voor ons land gevolgen heeft. En hij meent dat ons bedrijfsleven in den nieuwen strijd, dien het wacht, zonder de krachtige hulp en het initiatief van de overheid, weinig zal kunnen beginnen. In dit verband wijdt de heer F. ook eenige zinnen aan de werkloosheidsbestrijding en aan de besprekingen, die in de Tweede Kamer zijn gehouden naar aanleiding van de „Tariefmachtigingswet".

„De regeering", zoo luidt het, „kwam met voorstellen tot stimuleering en bescherming van de industrie. In het parlement dreigde dit bijna op een kabinetscrisis uit te loopen.

Ziet men in de Tweede Kamer niet den economischen stormloop van het fascisme en verwante groepen? Wij hebben den indruk, dat het in den parlementairen strijd niet ging om bijkomstigheden, maar om de tegenstelling tusschen de vrijhandelsidee en de T i l b u r g s c h e e c o n o m i s c h e s c h o o l. De r o o m s c h e e c o n o m e n en s o c i o l o g e n zijn v o o r h e t m e e r e n d e e l op T i l b u r g en N i j m e g e n g e o r i ë n t e e r d, w a a r h e t p r o t e c t i o n i s m e n i e t a l s e e n t i j d e l i j k e n o o d z a k e l i j k h e i d, m a a r a l s e e n p r i n c i p i ë e l e e i s c h w o r d t g e s t e l d."...

„Er is een geest van heroriënteering werkzaam, die naar economische selfhelp voert. D e r o o m s c h e v o l k s g r o e p w o r d t h i e r d o o r e i g e n m a n n e n n a a r v o l l e d i g p r o t e c t i o n i s m e g e s t u w d. Daartegenover hebben de liberale economen nog steeds een sterke stelling in hun vrijhandelsburcht. Den sociaal-democraten ontbreekt het voorts niet aan knappe economen, die het meest naar het liberale vrijhandelsprincipe overhellen.

De protestantsch-christelijke volksgroep bezit helaas geen leidende figuren op economisch gebied, zoodat in onzen kring geen eigen geluid wordt vernomen.

Wordt het niet hoog tijd, dat voor deze volksgroep een economisch centrum wordt geschapen?"

Tot zoover de heer F. (spat. van ons.)

* * *

Wat ons eerst opvalt, is zijn oordeel over de belangrijkheid van het Tilburgsche centrum. In ons vorige artikel hebben we er reeds op gewezen, dat wij goed zullen doen met kennis te nemen van de publicaties der Katholieke sociologen, in het bijzonder van die, welke in hun maandschrift „Economie" verschijnen. De beteekenis b.v. van het opstel van den heer T r u y e n, dat ons reeds eenigen tijd bezighoudt, gaat ver uit boven die van beschouwingen van verschillende andere deskundigen de psychiaters geconstateerd, dat de opvoeding van kinderen, die groote moeilijkheden opleveren, onder den geest van verslapping of van groote zorg, die in vele werklooze gezinnen heerscht, ernstig lijdt. Volkomen hetzelfde stelden de leiders en leidsters van consultatiebureaux voor moeilijke kinderen te Amsterdam en 's Gravenhage vast. Zij zijn ervan overtuigd, dat voor vele kinderen, waarover de bureaux thans hun zorgen moeten uitstrekken, die bemoeienis zou kunnen worden overgelaten aan de ouders, zoodra de vader weer werk had.[5])

Dat de werkloosheid demoraliseerend inwerkt op het gezinsleven komt ten slotte nergens duidelijker tot uiting dan in de gevolgen van de werkloosheid der jeugd zelf. Dat de gevolgen van jeugdwerkloosheid, die zulk een grooten omvang heeft aangenomen[6]), zoo verschrikkelijk zijn, vloeit eenerzijds voort uit de omstandigheid, dat de arbeid niet alleen brengt vervulling van de noodzakelijke levensbehoeften, maar ook is een middel tot tucht, zoowel in lichamelijken als geestelijken zin. Anderzijds moeten de ontzettende gevolgen van jeugdwerkloosheid gezocht worden in het feit, dat de jeugd idealistisch staat tegenover de maatschappij en veel van de samenleving verwacht. Terecht wees Pompe[7]) er dan ook op, dat juist in de gevoelige periodes der puberteit en adolescentie (jongelingsleeftijd) de slagen, die de werkloosheid aan den persoon toebrengt, dubbel hard aankomen. Deze periodes zijn vervuld met droomen en verlangens, die reeds in gewone tijden door de realiteit, de nuchtere werkelijkheid, belangrijk beknot worden. De werkloosheid stelt tegenover deze jeugdidealen de leegte van een nutteloos bestaan. Kent de werklooze vader althans nog één plicht: stempelen en is hij nog gedurende een zeker gedeelte van den dag aan den tijd gebonden, de jeugdige werklooze kent geen enkelen plicht, is aan geen klok gebonden. Zijn dag is volkomen doelloos, zijn tijd is geheel leeg. Geen wonder dat ontmoediging, verbittering en opstandigheid het gevolg zijn en botsingen met de maatschappij in zulk een toestand vaak voorkomen. De toeneming van de jeugdcriminaliteit staat dan ook met het werkloosheidsverschijnsel in direct en nauw verband.

D. A. C. D.

komsten van zijn kinderen of van hetgeen de vrouw verdient, is vaak een bron van conflicten. En geen wonder, want de orde van het gezin is hier omgekeerd en de natuurlijke verhouding tusschen ouders en kinderen scheef getrokken. Een andere bron van conflicten vormt het werkloos worden van inwonende kinderen. Hierdoor dreigt de saamhoorigheid van het gezinsleven te loor te gaan. Immers in zeer vele gevallen zijn een of meer kinderen een belangrijke steun voor het gezin. Worden dezen werkloos, dan kunnen zij niet alleen niet meer in eigen onderhoud voorzien, maar dragen zij ook thuis niets meer bij tot onderhoud van het gezin. Vooral dit laatste, het zich tot een plicht rekenen naar vermogen in de gezinslasten deel te nemen, wordt sterk gevoeld.

De ongunstige invloed van de werkloosheid valt verder te constateeren bij de opvoeding van het z.g.n. moeilijke kind.[4]) Al moge misschien het aantal moeilijk opvoedbare kinderen als gevolg van werkloosheid der vaders niet toenemen, wèl heb-

4) De moeilijke kinderen kenmerken zich naast gebrek aan zelfbeheersching en aanpassingsvermogen door hun prikkelbaarheid. Bij teleurstelling of bestraffing vertoonen zij ongeremde driftbuien en gaan zij spoedig tot handtastelijkheden over. Vaak vertoonen zij onmaatschappelijke neigingen en allerlei zedelijke tekortkomingen zooals veelvuldig spijbelen, liegen, phantaseeren, lasteren, stelen en vernielen.

5) A. Folmer: Het gezin en de werkloosheid. Geschriften van de Ned. Herv. Vereeniging voor geestelijke volksgezondheid, III, blz. 59.

6) Men schatte het aantal jeugdige werkloozen van 14—24 jaar in 1935 op ongeveer 160.000.

7) Prof. Mr. W. P. J. Pompe: De onmaatschappelijkheid der jeugd in het kader der huidige maatschappij. Verslag van het Landelijk Congres der Ned. Vereeniging voor geestelijke volksgezondheid, 6—7 Mei 1935, blz. 20.